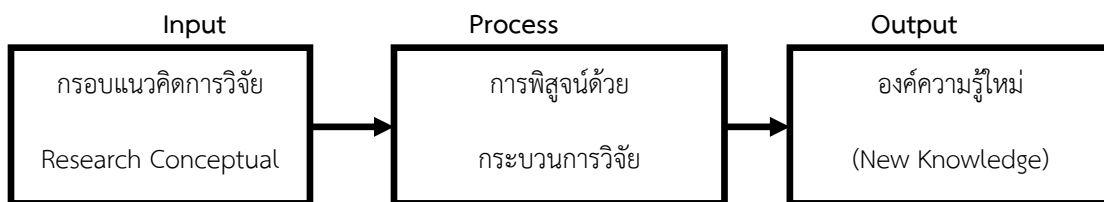

การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงสำรวจทางการบริหารจัดการ The Creating of Survey Research Conceptual Framework on management

ผศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ¹
Asst.Prof.Dr.Sanya Kenaphoom¹

บทนำ

การวิจัยเป็นการระบวนการแสวงหาความรู้ที่มีความน่าเชื่อถือซึ่งอาศัยกระบวนการ ทางวิทยาศาสตร์ โดยความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยจะถูกนำไปใช้ประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก ขั้นตอน สำคัญ ๆ ของการวิจัยได้แก่ การค้นหาคำถาม (การสำรวจ) การสร้างวิธีการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ (การสร้าง ยุทธวิธีหรือสร้างนวัตกรรม) การนำวิธีการไปปฏิบัติ (การแก้ปัญหา หรือการพัฒนา) และ การประเมินยุทธวิธีนั้น (การประเมินผล) หากพิจารณาให้ถ่องแท้แล้วจะเห็นได้ว่ากระบวนการวิจัยโดยภาพรวมแล้วก็คล้ายๆ กับ กระบวนการแก้ปัญหาหรือการพัฒนา กล่าวคือเริ่มจาก (1) การสำรวจปัญหาถือว่าเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) (2) การสร้างหรือพัฒนาวิธีการแก้ปัญหา (Method of solving or development) (3) การนำ วิธีการไปสู่การปฏิบัติ (Implementation) และ (4) การประเมินผล (Evaluation) โดยภาพรวมเรียกได้ว่า การวิจัย และพัฒนา (Research and Development) อย่างไรก็ตามขั้นตอนที่สำคัญคือขั้นเริ่มต้น ดังที่ทราบกันดีว่า หาก เริ่มผิด ที่ตามมาก็ผิดหมด ฉะนั้นขั้นตอนการสำรวจสถานะหรือสภาพปัญหาที่เป็นอยู่จึงมีความสำคัญมาก เนื่องจาก ขั้นตอนนี้เปรียบเสมือนขั้นของการวินิจฉัยโรคไข้เจ็บ ซึ่งหากวินิจฉัยผิด ก็จะไม่สามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บนั้นได้ กล่าวคือเมื่อขั้นเริ่มต้นผิดพลาด ขั้นอื่นๆ ที่ตามมาก็ย่อมผิดพลาดไปโดยปริยาย สรุปก็คือหากขั้นตอนการสำรวจ สภาพปัญหาหรือสภาพที่เป็นอยู่ไม่ได้ความจริงที่แท้จริง องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้นก็จะเป็นองค์ความรู้ที่ไม่ สมบูรณ์ ไม่สามารถที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาหรือพัฒนาได้ถูกต้อง “การวิจัยเชิงสำรวจจึงเป็นขั้นตอนที่มี ความสำคัญมากที่สุดต่อกระบวนการวิจัยอื่นๆ ที่ตามมา” อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงกลไกไปในกระบวนการวิจัย เชิงสำรวจ ประเด็นที่มีความสำคัญมากคือการคำนึงถึงเป้าหมาย หรือผลลัพธ์จากกระบวนการวิจัย นั่นคือ องค์ ความรู้ที่ดี มีความทันสมัย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้เหมาะสม การสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยกระบวนการวิจัย พิจารณาจากภาพประกอบ ดังนี้

ภาพประกอบ 1 ระบบการสร้างความรู้จากการวิจัย

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

จากภาพประกอบ จะเห็นได้ว่า ปัจจัยนำเข้า (Input) คือ การออกแบบกรอบแนวคิดการวิจัยซึ่งเป็นการจัดระบบความคิดรวบยอด ก่อนที่จะผ่านกระบวนการ (Process) การกลั่นกรองพิสูจน์ด้วยระเบียบวิธีวิจัยที่ดี (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2550) ซึ่งจะได้ผลลัพธ์ (Output) เป็นองค์ความรู้ใหม่

การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยเป็นการนำเอาประเด็นที่ต้องการวิจัย (Issues) ตัวแปร (Variances) และกระบวนการการวิจัย (Process) มาเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในรูปของคำบรรยาย แบบจำลอง แผนภาพ หรือแบบผสมกัน กรอบแนวคิด (Framework) มีหลายรูปแบบ ได้แก่ กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical Framework) เป็นการนำความรู้ส่วนใหญ่มาจากทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งหรือหลายทฤษฎีรวมกันเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ส่วนกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) เป็นการนำความรู้มาจากการงานวิจัยหรือข้อเขียน บทความ หรือแนวคิดของนักวิชาการคนใดคนหนึ่งหรือหลาย ๆ คนรวมกันเป็นหลัก และกรอบการวิจัย (Research Framework) เป็นการแสดงขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัยซึ่งจะมักนำเสนอเป็นแผนภาพ อย่างไรก็ตามการนำกรอบแนวคิดทางวิชาการด้านการบริหารจัดการมากปรับใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยมีส่วนสำคัญทำให้เอกสารดังกล่าวมีความเป็นระบบและได้รับการยอมรับเพิ่มมากขึ้น (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2553) สิ่งสำคัญเมื่อจะสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย (Research Conceptual Framework) นักวิจัยต้องทำความเข้าใจปัญหาการวิจัย เช่น ทำไมต้องวิจัยเรื่องนี้/ปัญหาของการวิจัยคืออะไร รู้อะไรบ้างแล้วในเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง ยังขาดหลักฐานอะไร ยังมีข้อจำกัดอะไร ยังมีความไม่คงเส้นคงวาของสิ่งที่รับรู้หรือ ความไม่เข้าใจอยู่ที่ไหนบ้าง คำสำคัญ (Key Concept) หรือ ปัจจัยสำคัญ (Main Factors) หรือ ตัวแปร (Variables) มีความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างไร มีทฤษฎี (Theories) อะไรบ้างที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ดังนั้น กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) มีความสำคัญมากต่อการเกิดองค์ความรู้ใหม่ เมื่อกรอบแนวคิดผ่านกระบวนการสร้างที่ตกผลึกเป็นอย่างดีแล้ว นำเข้าสู่กระบวนการวิจัย (Research Process) ซึ่งเป็นตัวกลั่นกรององค์ความรู้ที่ถูกต้องและได้รับการยอมรับทางวิชาการมากยิ่งขึ้น

แนวทางการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้เขียนขอเสนอวิธีการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยใน 5 มิติ ได้แก่ การทบทวนวรรณกรรม (Review Literature) ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) การคิดเชิงเหตุผล (Rational Conceptual Thinking) การจัดการความรู้ (Knowledge Management) และการบูรณาการอย่างลงตัว (Integrated Concepts) โดยจะนำเสนอแนวทางแต่ละอย่างดังต่อไปนี้

1. การทบทวนวรรณกรรม (Review Literature)

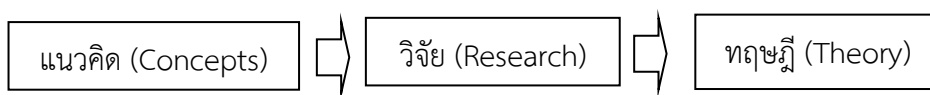
วิธีการนี้เป็นการให้ความสำคัญกับองค์ความรู้เดิมถูกบันทึกไว้ (Literature) เหมาะสำหรับนักวิจัยหน้าใหม่ ยังขาดประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญในระเบียบวิธีวิจัย วิธีการสร้างกรอบแนวคิดเริ่มจากการสรุปประเด็นต่าง ๆ จากแนวคิด (Concepts) ทฤษฎี (Theory) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Research) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2546) โดยคำทั้งสามมีความหมายดังนี้

1.1 แนวคิด (Concept) แนวคิด หรือ มโนคติ หรือ ความคิดรวบยอด หรือ สังกัป ตรงกับความหมายในภาษาอังกฤษว่า Concept หมายถึง ความนึกคิด ความคิดเห็น ความเชื่อ แง่คิด มุมมอง มโนคติ แนวคิดเป็นการกล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยใช้ความเชื่อ ความรู้สึก ทศนคติ แง่คิด ความรู้และประสบการณ์เข้าร่วม อาจจะเป็น บทความ เป็นข่าว เป็นข้อเสนอแนะ หรือความคิดจากใครที่เชี่ยวชาญก็ได้ แนวคิดอาจจะถูกหรือผิดก็ได้ นอกจากนั้นแนวความคิดเกิดขึ้นได้มีองค์ประกอบ ดังนี้ การสังเกต การเปรียบเทียบความคล้ายและความแตกต่าง จัดแยกประเภทและรวมเป็นหมวดหมู่ สร้างความหมายเฉพาะเพื่อความเข้าใจของตนเอง เป็นต้น ซึ่ง เป็นการอธิบายปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งอย่างมีเหตุมีผล (Reason) นั่นเอง (Emory, 1926)

1.2 ทฤษฎี (Theory) ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมาย ทฤษฎี ว่าหมายถึง ความเห็น การเห็น การเห็นด้วยลักษณะที่คาดเอาตามหลักวิชา เพื่อเสริมเหตุผลและรากฐาน ให้แก่ปรากฏการณ์ หรือข้อมูลในภาคปฏิบัติ ซึ่งเกิดขึ้นอย่างมีระเบียบ นอกจากนี้ นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย เช่น ทฤษฎี คือ ข้อความที่แสดงความคิดรวบยอด (Concepts) หรือข้อสันนิษฐานที่บ่งบอกปรากฏการณ์ธรรมชาติอย่างมีระบบ โดยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพื่ออธิบาย และคาดการณ์ที่จะเกิดขึ้น ข้อความที่มีลักษณะทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งช่วยอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามที่ว่า ทำไมเหตุการณ์นั้น ๆ จึงเกิดขึ้นได้ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ (1) ข้อสมมติฐานต่าง ๆ (Hypothesis) ซึ่งได้กลั่นกรองแล้ว จากการสังเกตหรือทดลอง เช่น ในเรื่องความโน้มถ่วงของโลก และ (2) ระบบขอความคิดต่าง ๆ ที่นำมาปะติดปะต่อกัน (Coherent) (Kerlinger, 2000) ทฤษฎีคือกลุ่มของแนวคิดและสมมติฐานที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีระบบ โดยสามารถอธิบายความสัมพันธ์และสามารถพยากรณ์เหตุการณ์ในอนาคตได้ (Schermerhorn, Hunt & Osborn, 2000) ทฤษฎีเป็นชุดของหลักการและคำนิยามของถ้อยแถลงที่มีลักษณะเป็นจริง โดยทั่วไปที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน (Interrelate Sets of Generalizations) จะทำหน้าที่ทางด้านแนวความคิดที่จะรวบรวมเอาส่วนต่าง ๆ ของโลกเชิงประจักษ์ที่ได้รับการเลือกสรรแล้วมาประมวลกันไว้อย่างมีระบบ (ดิน ปรัชญพจน์, 2542) และ ทฤษฎีเป็นชุดของแนวความคิดที่มีความสัมพันธ์กัน เพื่อใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ที่ได้รับความสนใจในการศึกษา (ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2549) ดังนั้นทฤษฎีจึงหมายถึง สมมติฐานจากแนวคิด (Concepts) ที่ได้รับการตรวจสอบและทดลองหลายครั้งหลาย ด้วยวิธีการทางตรรกวิทยา วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ทำให้เกิดกฎเกณฑ์ที่ได้มาจากการสังเกต ค้นคว้า และการทดลอง โดยใช้เหตุผลเป็นพื้นฐาน จนสามารถอธิบายข้อเท็จจริงสามารถคาดคะเนทำนายเหตุการณ์ต่างๆ ไปที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์นั้นอย่างถูกต้องและมีเหตุผลก่อให้เกิดความเข้าใจในความเป็นจริงเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปและใช้เป็นหลักเกณฑ์ได้ **จึงเป็นผลให้สมมติฐานจากแนวคิด (Concept) กลายเป็นทฤษฎี (Theory)**

1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Research) หมายถึง งานวิจัยที่ผู้อื่นได้ทำมาแล้วมีประเด็นตรงกับประเด็นที่เราต้องการศึกษา หรือมีเนื้อหา หรือตัวแปรบางตัวที่ต้องการศึกษารวมอยู่ด้วย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น อาจอยู่ในสาขาอื่นๆ ซึ่งนอกจากสาขาวิชาที่ผู้วิจัยกำลังจะทำวิจัยนั้น ซึ่งอาจเรียกว่า สารนิพนธ์ หรือ การศึกษาอิสระ หรือ วิทยานิพนธ์ หรือ ดุษฎีนิพนธ์ ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ได้พิมพ์เผยแพร่ไว้ (Wiersma, 2000; Neuman, 2003; สมพร พุฒตาล เบ็ทซ์, 2546)

อย่างไรก็ตามพัฒนาพัฒนาองค์ความรู้ (Knowledge) นั้นเริ่มต้นจากการเกิดขึ้นของแนวคิด (Concepts) จากนั้นแนวคิดจะถูกนำไปพิสูจน์ด้วยการวิจัย (Research) เมื่อตรวจสอบหรือพิสูจน์แล้วว่าเป็นความจริง แนวคิดนั้นก็จะกลายเป็นทฤษฎีซึ่งประกอบด้วย โมนทัศน์ (Concept) และข้อความ (Statement) ที่บ่งบอกความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ (Walker, & Avant, 1995) การวิจัยและการพัฒนาทฤษฎีต้องกระทำควบคู่กันไป ในลักษณะเป็นเกลียว (Double Helix) (Williams & Wilkons. Meleis, A. I. 2007) ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบที่ 2 พัฒนาการขององค์ความรู้

สรุปการออกแบบกรอบแนวคิดการวิจัยด้วยการทบทวนวรรณกรรม ให้ความสำคัญกับองค์ความรู้เดิมที่ถูกบันทึกไว้ โดยการสังเคราะห์ตัวแปรจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น จากนั้นเป็นการให้คำนิยามแก่ตัวแปร นำความสอดคล้องในเชิงตรรกะเพื่อให้มีจุดอ่อนน้อยที่สุดนั่นเอง

2. ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory)

ทฤษฎีฐานราก Grounded Theory คือ ทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม มีฐานคติความเชื่อพื้นฐานที่ว่า การจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์และการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ จำเป็นต้องเข้าใจถึงกระบวนการที่บุคคลได้สร้างความหมายให้กับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว เพราะความคิดและการกระทำของมนุษย์มีพื้นฐานที่สำคัญอยู่ที่ความหมายที่ตนมีต่อสิ่งต่าง ๆ วิธีวิทยาแบบนี้จึงเน้นที่การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม โดยยึดหลักของการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ จากนั้นจึงนำข้อมูล ที่ได้มาสร้างโน้ตค้น หาความเชื่อมโยงระหว่างโน้ตค้นต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีของปรากฏการณ์ทางสังคมที่ต้องการหาคำอธิบาย วิธีการทฤษฎีจากดินเป็นวิธีเชิงคุณภาพใช้ในการค้นหาตัวแปร โดยการลงพื้นที่วิจัยเพื่อทำการค้นหาตัวแปร โดยเรียกว่า การศึกษานำร่อง (Pilot Study) เป็นการสำรวจที่ทำก่อนการสำรวจจริงโดยใช้วิธีต่าง ๆ เหมือนการศึกษาจริง แต่ขอบเขตแคบกว่า เพื่อตรวจสอบขั้นตอนต่าง ๆ ว่าถูกต้องหรือไม่ อาจจะใช้ในการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Research) โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการและการค้นหาข้อสรุปบางประการ *กล่าวได้ว่าการนำวิธีการทฤษฎีฐานรากมาใช้เพื่อค้นหาตัวแปรและกรอบแนวคิดของการวิจัย ถือว่าเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีใจองค์ความรู้ที่ถูกบันทึกไว้ในสื่อต่างๆ แต่เป็นองค์ความรู้ที่อยู่ในปรากฏการณ์จริง โดยการใช่วิธีการศึกษานำร่อง (Pilot studies) ประกอบด้วยหลายวิธีการ ส่วนวิธีการที่นิยมใช้กันคือ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2541) เช่น การสัมภาษณ์กลุ่มเฉพาะ (Focus Group Interviews) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2551 ; วานิช มาลัย และอรสา ปานขาว, 2548 ; เกษมสิงห์ เฟื่องฟู, 2551) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interviews) เป็นต้น การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยจากวิธีการทฤษฎีฐานรากถือว่าการนำตัวแปร จากปรากฏการณ์ทางสังคมที่อาจถือว่าเป็นตัวแปรใหม่ซึ่งอาจยังไม่มีมีการค้นพบมาก่อน นับว่าเป็นกรอบแนวคิดที่ ก้าวหน้าพอสมควรซึ่งแน่นอนเมื่อนำกรอบแนวคิดนี้ไปพิสูจน์ผ่านกระบวนการวิจัยก็จะเป็นการยืนยันว่ากรอบแนวคิดที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีฐานรากนี้เป็นจริงหรือไม่ ซึ่งหากพิสูจน์ว่าเป็นจริงก็เป็นการสร้างโอกาสในการค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่ทันสมัยเลยทีเดียว*

3. แนวคิดเชิงเหตุผล (Rational Conceptual Thinking)

นอกจากการศึกษาลงงานวิจัยและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว กรอบแนวคิดยังจะได้มาจากความคิดและประสบการณ์การทำงานของผู้วิจัยเองอีกด้วย ผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญพอสมควร (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2550) ซึ่งนำเสนอกรอบแนวคิดของตัวแปรหรือความสัมพันธ์ของตัวแปรกับปรากฏการณ์ที่ได้จากประสบการณ์การเรียนรู้หรือการทำงานของผู้วิจัย (รัตนะ บัวสนธ์, 2551) หลักการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยด้วยวิธีการอาศัยการคิดเชิงเหตุผล มีแนวคิดสนับสนุนหลักการคิดเชิงเหตุผลหลายทฤษฎี เช่นแนวคิดดังต่อไปนี้

3.1 การคิดเชิงเหตุผล (Logical Thinking) ความคิดเป็นการแสดงสภาพความมีอยู่ เป็นอยู่หรือคุณลักษณะที่เกิดขึ้นจากกิริยาอาการของจิตใจลักษณะเดียวกัน เป็นรูปแบบที่สอดคล้องลงตัวตรงกันได้ลักษณะนี้ได้แก่ ความคิดรวบยอด ความคิดทางตรรกศาสตร์ จินตนาการ มีสหัชญาณ และความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น (วานิช สุรารัตน์, 2547) การคิดมีความหมายเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่มีขอบเขตตามลักษณะปฏิบัติการทางสมอง (Mental Junction) จากสิ่งที่เรียกว่า Suggesting Passive Reception ซึ่งได้แก่ การใคร่ครวญ (Reflection) การคิดอย่างจดจ่อ (Serious Thought Meditation) และการคิดอย่างลึกซึ้ง (Cogitation) ไปสู่ Active Approach ซึ่งเป็นการแสดงออกของพลังสมอง (Mental Action) เช่นการสร้างความคิด รวบยอด (Conceptualization) และการแก้ปัญหา (Problem Solving) ตลอดจนสิ่งที่ เป็นปฏิบัติการทางสมอง (Mental Operation) (Siegel, 1988) แนวคิดเชิงเหตุผลอาศัยฐานคติจาก *ทฤษฎีเหตุผลนิยม (Rationalism)* เป็นทฤษฎีที่ยอมรับว่า มนุษย์สามารถ รู้ความจริงได้โดยการใช้เหตุผล ไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ กล่าวคือ เชื่อความรู้

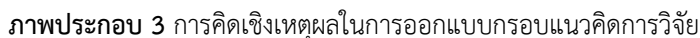
ก่อนประสบการณ์ (Apriori Knowledge) เป็นความจริงที่แน่นอนตายตัวโดยไม่ต้องผ่านประสบการณ์ เป็นความจริงชนิดที่จำเป็น (Necessary Truth) เช่น สองบวกสองเท่ากับสี่ ทฤษฎีนี้ถือว่าทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นล้วนมีสาเหตุต่างกับความรู้อย่างหลังประสบการณ์ (A Posteriori) ที่ต้องอาศัยประสบการณ์เป็นเครื่องตัดสิน

การคิดเชิงเหตุผล (Logical Thinking) คือการคิดวิเคราะห์หรือการคิดที่ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาโดยพิจารณาถึงสภาพการณ์หรือข้อมูลต่าง ๆ ว่ามีข้อเท็จจริงเพียงใดหรือไม่ (Gagne, 1977) มีความสัมพันธ์กับการแก้ปัญหาประเมินว่าวิธีไหนดีที่สุดและปฏิบัติตามทางเลือกนั้น นำไปสู่การ ยอมรับเมื่อได้รับเหตุผลที่เข้าใจได้อย่างถูกต้องเพียงพอ (Freeman, 1988) องค์ประกอบของการคิดเชิงเหตุผลมี 8 ประการ ได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540) จุดหมาย ประเด็นคำถาม สารสนเทศ ข้อมูลเชิงประจักษ์ แนวคิดอย่างมีเหตุผล ข้อเสนอพื้นฐาน การนำไปใช้และผลที่ตามมา และ การสรุปอ้างอิง

3.2 การคิดเชิงระบบ (System Thinking) ทฤษฎีระบบ (System Theory) เป็นแนวคิดที่เชื่อว่าเอกภพนี้ (Universe) เป็นหนึ่งหน่วยระบบ ซึ่งแนวคิดนี้ได้พัฒนาไปสู่สาขาวิชาอื่น ๆ เช่น ฟิสิกส์ Cybernetic ส่วนในช่วงหลังแนวคิด/ทฤษฎีนี้ได้พัฒนาเป็น Complexity Theory และบางส่วนก็พัฒนาเป็นทฤษฎีไร้ระเบียบหรือ Chaos Theory (Bertalanffy, L. V. 1968) *การคิดเชิงระบบ (System Thinking)* เป็นการจัดองค์ประกอบของระบบความคิดของตัวป้อน กระบวนการ กลไกควบคุม ผลผลิต และข้อมูลป้อนกลับ และนำเสนอผังของระบบในรูปแบบที่สมบูรณ์ (ทิตินา แวมมณี, 2545) มีลักษณะเชื่อมโยงมองแบบภาพรวมให้เห็นภาพทั้งหมด รู้จักสังเคราะห์และมองเห็นปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ของระบบ ทั้งในสัมพันธ์เชิงลึกและสัมพันธ์แนวกว้าง ความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนอันเป็นการคิดแบบกระบวนการ หรือที่เราเรียกกันว่า “วิธีคิดแบบองค์รวม” (พรพรรณ ภูมิภู, 2551) มีทั้ง (1) *ระบบโดยทางตรง* คือ การคิดที่มุ่งกระทำโดยตรงมีเป้าหมายกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่จำแนกรูปแบบการคิดตามพื้นฐานของมนุษย์ แต่แยกรูปแบบการคิดโดยมุ่งที่เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์จำแนกเป็น 3 แบบ ได้แก่ การคิดเพื่อรู้เข้าใจหน่วยระบบ การคิดเพื่อวิเคราะห์และประเมินหน่วยของระบบ และการคิดเพื่อออกแบบและก่อตั้งหน่วยระบบ และ (2) *ระบบโดยอ้อม* คือ การคิดเชิงระบบโดยอาศัยพื้นฐานแห่งการคิด เช่น การวิเคราะห์ การอุปมาอุปมัย การคิดสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การประเมินค่า ฯลฯ อย่างไรก็ตามได้นักวิชาการหลายท่านได้นำ แนวคิดนี้ มาดัดแปลงจนสามารถใช้งานได้เป็นอย่างดี เช่น เฉลียว บุรีภักดี (2541) และ สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (2550) เป็นต้น

3.3 การคิดแบบโยนิโสมนสิการ (yonisomanasikāra ; คำอ่าน : โยนิโสมะนะสิกาณ) หมายถึง การทำในใจให้แยบคาย กล่าวคือ การพิจารณาอย่างรอบคอบถี่ถ้วน ทางพุทธศาสนาถือว่ามีความค่าเท่ากับ ความไม่ประมาทหรือ “อู่” ซึ่งเป็นแหล่งรวมแห่งธรรมฝ่ายดีหรือ “กุศลธรรม” ทั้งปวง ดังปรากฏในพระไตรปิฎก เล่ม 19 สังยุตตนิกาย มหาวรรค ข้อ 464 หน้า 129 นอกจากนั้น ยังจัดเป็นธรรมะข้อหนึ่งในกลุ่มธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญด้วยปัญญา และเป็นธรรมะมีอุปการะมากแก่มนุษย์ดังพรรณานาในพระไตรปิฎก เล่ม 12 อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ข้อ 268-9 หน้า 332 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2548) การใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สวหาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์ดูด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2549) แบ่งเป็น 10 วิธีได้แก่ วิธีคิดแบบสืบสวหาเหตุผล วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์หรือไตรลักษณ์ วิธีคิดแบบอริยสัจ/คิดแบบแก้ปัญหา วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ วิธีคิดแบบเห็นคุณค่าและทางออก วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม วิธีคิดแบบเจ้าคุณธรรม วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน และวิธีคิดแบบวิภาษวาท (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2551)

กล่าวโดยสรุปการยกแนวคิดต่างๆ มาข้างต้นไม่ว่าจะเป็น การคิดเชิงเหตุผล (Logical Thinking) การคิดเชิงระบบ (System Thinking) การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และ การคิดแบบปฏิจจสมุปบาท เป็นต้น ผู้เขียนต้องการสื่อให้เข้าใจสั้น ๆ ว่า สรรพสิ่งที่เกิดขึ้นในโลก (World) หรือในจักรวาลหรือเอกภพ (Universe) ไม่ได้เกิดขึ้นมาลอยๆ แต่สรรพสิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้นเพราะมีสาเหตุที่ทำให้สิ่งนั้นเกิดขึ้น ทุกแนวคิดได้อธิบายว่าสรรพสิ่งในโลกล้วนมีความเชื่อมโยงกัน ซึ่งฐานคตินี้จะสามารถนำไปตั้งต้นวิธีการคิดเพื่อออกแบบกรอบแนวคิดการวิจัย กรอบแนวคิดเริ่มต้นด้วย การจินตนาการอย่างสร้างสรรค์ (Creative Imagination) ซึ่งพยายามคิดถึงความเป็นเหตุเป็นปัจจัยซึ่งกันและกันระหว่างตัวแปรต่างๆ ในปรากฏการณ์จริง เมื่อผู้วิจัยมีองค์ความรู้ในศาสตร์นั้น มีความเข้าใจและมีประสบการณ์ ในกระบวนการวิจัย และเข้าใจธรรมชาติของสรรพสิ่ง ซึ่งทั้งสามประการนี้จะเป็พื้นฐานในการคิดออกแบบกรอบแนวคิดการวิจัย จากนั้นลองพิจารณาต่อไปว่า กรอบแนวคิดทางการศึกษาทาง รัฐประศาสนศาสตร์ เกี่ยวเนื่องกับเรื่องของ (1) องค์กร (Organization) โดยหากพิจารณาคำที่เกี่ยวกับคุณลักษณะขององค์กร เช่น คุณภาพขององค์กร การสมรรถนะองค์กร ชีตความสามารถขององค์กร ประสิทธิภาพขององค์กร ประสิทธิภาพขององค์กร ฯลฯ และ (2) คน (People) ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องของคน เช่น ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ความรู้สึก ความเห็น ตลอดจนพฤติกรรม เป็นต้น ซึ่งสรุปเป็นภาพประกอบ ดังต่อไปนี้

หลังจากการระบุตัวแปรพอส่งเชิงเหตุผลที่ต้องบอกว่าพอส่งเชิงนั้นก็น่าจะมาจากผู้วิจัยอาจจะยังคิดไม่สมบูรณ์ร้อยเปอร์เซ็นต์ ในขั้นนี้จะต้องระบอบองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทั้งตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม จากนั้นทำการ *ทบทวนวรรณกรรมย้อนแย้ง* การใช้วิธีการย้อนแย้งวิธีคิดการวิจัยด้วยการทบทวนวรรณกรรมภายหลังเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือทางวิชาการมากยิ่งขึ้น ดังที่ได้กล่าวมาของการสร้างกรอบแนวคิดแบบนี้เมื่อกระบวนการทุกอย่าง หรือกลไก ทุกอย่างไปเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน *ฐานคิดที่นำมาเป็นฐานคิดของการคิดออกแบบกรอบแนวคิดการวิจัยไปก่อนแล้วตามด้วยการทบทวนวรรณกรรมย้อนแย้งภายหลัง อาศัยหลักก่อนโลมวิธี และปฏิโลมวิธี* คำว่า อนุโลมวิธีคือการคิดไปตามลำดับ ซึ่งเป็นการพิจารณาจากเหตุไปหาผล จากต้นไปหาปลาย ส่วนคำว่า *ปฏิโลม* (ปฏิ = ย้อน + โลม = ขน) แปลว่า ย้อน ทวนกลับหรือคิดแบบย้อนกลับคิดจากผลไปหาเหตุ (จางง์ ทองประเสริฐ, 2528) วิธีปฏิโลมวิธีคือการคิดแบบย้อนกลับ พิจารณาจากปลายไปหาต้น จากผลไปหาเหตุ ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในหลายรูปแบบ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552) ได้เสนอยุทธวิธีการคิดแบบย้อนกลับ (Work Backwards) มาใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับฝึกทักษะการคิดของนักเรียน ทักษะการโดยเริ่มคิดจากข้อมูลสุดท้ายแล้วดำเนินการตามลำดับที่ละขั้นตอนเพื่อหาข้อมูลเริ่มต้น (กรณีการ ดวงจิระประภา, 2545) ทั้งอนุโลมวิธี และปฏิโลมวิธีนี้เป็นอันเดียวกัน ต่างกันอยู่ที่จุดเริ่มต้น (Star) ไปสิ้นสุดท้าย (End) หรือ จากจุดสุดท้าย (End) แล้วถอยกลับมาที่จุดเริ่มต้น (Start)

โดยสรุปการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยด้วยวิธีการคิดเชิงเหตุผล (Rational Conceptual Thinking) นี้เป็นการเปิดโอกาสของจินตนาการอย่างสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตัวนักวิจัยแต่ละคน ซึ่งอาจจะเป็นการคิดไปข้างหน้าก่อน หรือเริ่มต้นด้วยการคิดนอกกรอบ เมื่อความคิดลงตัวแล้วค่อยทบทวนวรรณกรรมหรือเป็นการนำสืบแนวคิดและหรือทฤษฎีมายืนยันเพื่อสร้างความแม่นยำน่าเชื่อถือ ถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นด้วยการดำเนินการตามปฏิโลมวิธีและจบด้วยอนุโลมวิธี

4. การจัดการความรู้ (Knowledge Management)

วิธีการนี้มีฐานคิดที่ว่า กรอบแนวคิดที่เกิดจากประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญหลายๆ คนถูกหลอมรวมเป็นหนึ่งในกรอบแนวคิดการวิจัยจะเป็นกรอบแนวคิดที่ทันสมัย เรียกว่า “การใช้วิธีการจัดการความรู้ (Knowledge Management)” ความรู้เป็นสิ่งที่ส่งมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ ความรู้ คือ การพิสูจน์ความเชื่อที่เป็นจริง (Firestone & McELROY, 2003) ความรู้คือการใช้ข้อมูลและสารสนเทศที่มีคุณค่าซึ่งมีการนำประสบการณ์ วิจารณ์ญาณ ความคิด ค่านิยม และปัญหาของมนุษย์มาวิเคราะห์ เพื่อนำไปใช้ในการทำงานหรือการแก้ปัญหา (Tiwana, 2000) ความรู้เป็นการทำบางสิ่งบางอย่าง (Know how หรือ How to) ที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ศรัณย์ ชูเกียรติ, 2541) ความรู้คือสารสนเทศที่นำไปสู่การปฏิบัติ (วิจารณ์ พานิช, 2548) สำหรับแนวคิดในการแบ่งประเภทความรู้ที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายเป็นของ Michel Polanyi และ Ikujiro Nonaka (พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547; บุญดี บุญญกิจ และคณะ, 2549; ยุทธนา แซ่เตียว, 2548) แบ่งความรู้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) *ความรู้ทั่วไปหรือความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge)* เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวมถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่างๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่าง ๆ และบางครั้ง (2) *ความรู้เฉพาะตัวหรือความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge)* เป็นความรู้ที่ได้จาก ประสบการณ์ พรสวรรค์ หรือ สัญชาตญาณ ของแต่ละบุคคลในการทำ ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ การจัดการความรู้ซ่อนเร้น

การสร้างกรอบแนวคิดด้วยวิธีการจัดการความรู้หัวใจหลักอยู่ที่การนำความรู้ประเภทความรู้เฉพาะตัวหรือความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) มาสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย บุคคลที่ถือว่าเป็นผู้มีความรอบรู้ อาจเรียกว่า ผู้รู้ (knowledgeable people) เช่น ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ พหุสูต ผู้ทรงความรู้ ผู้รอบรู้

นักปราชญ์ เป็นต้น เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าผู้รู้มักจะมีคุณสมบัติ ความรู้ความสามารถ และ ผลงานเป็นมาตรฐาน (สัมพันธ์ พันธุ์พุกษ์, 2556)

การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยโดยการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. **การค้นหาคำความรู้ (Knowledge Identification)** ผู้วิจัยต้องระบุแหล่งความรู้หรือระบุตัวผู้รู้ในเรื่องนั้นโดยพิจารณาคุณสมบัติตามที่ได้อ้างมา โดยเน้นไปที่ผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการวิจัยที่สั่งสมจากประสบการณ์ถือว่าเป็นความรู้ Tacit Knowledge ทำให้กรอบแนวคิดมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

2. **การสร้างความรู้ (Knowledge Creation)** ในขั้นตอนนี้เป็นการสังเคราะห์ความรู้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างผู้วิจัย คณะผู้วิจัย ผู้รู้ มีหลายรูปแบบ เช่น (1) **รูปแบบการทำรายการวิจัยประกอบการหลักสูตรการศึกษา** เช่น สารนิพนธ์ การศึกษากรณี การศึกษาอิสระ การศึกษาค้นคว้าอิสระ วิทยานิพนธ์ ปริญญานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ เป็นต้น ในรูปแบบนี้ถือว่ามีจัดการความรู้ 2 ขั้นตอนกล่าวคือ (1) **การมีที่ปรึกษางานวิจัย** ในขั้นตอนการปรึกษากับที่ปรึกษางานวิจัย และ (2) **คณะกรรมการสอบงานวิจัย** ในขั้นนี้ภายหลังจากที่ทำการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับที่ปรึกษางานวิจัยมาแล้ว ก็จะนำเข้าสู่กระบวนการสอบเค้าโครงงานวิจัยเป็นการเติมเต็มงานวิจัยที่ยังไม่สมบูรณ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น (2) **รูปแบบคณะวิจัย** เป็นงานวิจัยที่มีผู้วิจัยหลายคน คณะผู้วิจัยย่อมจะมีการประชุมปรึกษาหารือในแนวทางการวิจัยตลอดทุกขั้นตอนของการวิจัย เป็นการถอดความรู้จากประสบการณ์ของนักวิจัยนั่นเอง (3) **รูปแบบการคณะกรรมการวิจัย** การเสนองานวิจัยต่อคณะกรรมการการวิจัยเพื่อพิจารณาอนุมัติ หรือให้เพิ่มเติมตัวแปรหรือรายละเอียดเพิ่มเติม หรือ ต้องการผลการวิจัยมากขึ้น ลึกยิ่งขึ้น เป็นต้น (4) **รูปแบบอื่น** ยังมีวิธีการอีกมากมายที่ถือว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ อาจจะออกมาในลักษณะรูปแบบไม่เป็นทางการ เช่น ผู้วิจัย หรือคณะผู้วิจัยได้เข้าหาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้รู้เอง เป็นต้น

3. **การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization)** ในขั้นตอนนี้ภายหลังจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากขั้นตอนที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบเป็นทางการ (Formal) และ ไม่เป็นทางการ (Informal) ผู้วิจัยต้องทำการจัดระบบความรู้หรือเป็นการปรับปรุงกรอบแนวคิด การวิจัยให้สมบูรณ์ตามข้อมูลที่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้มาแล้วนั้น กล่าวคือเป็นการสรุปประเด็นกรอบแนวคิดการวิจัยอีกครั้งหนึ่งต่อยอดหลังจากที่คิดเองในขั้นแรกกรอบแนวคิดที่ผ่านกระบวนการกลั่นกรองจากผู้รู้ถือว่าเป็นกรอบแนวคิดที่ดีมากที่สุด

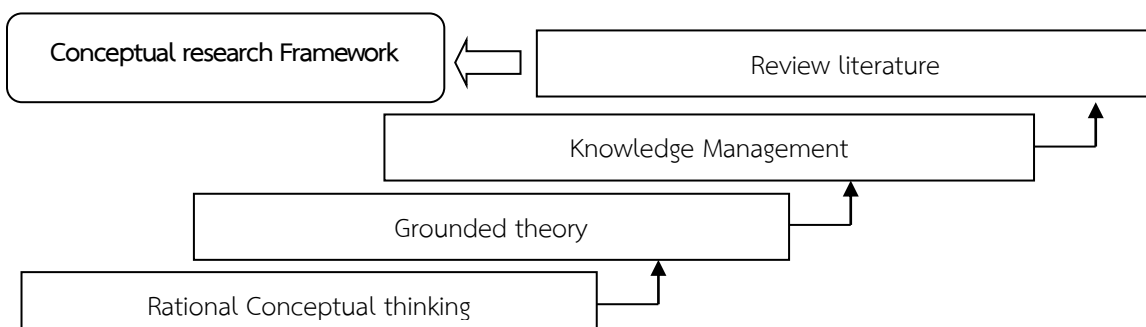
4. **สรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Research Conceptual Framework Conclusion)** ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยทำการสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ไม่ว่าจะเป็นกรอบแนวคิดเชิงองค์ประกอบ กรอบแนวคิดเชิงตัวแปร และกรอบแนวคิดเชิงกระบวนการ

5. **ทำการทบทวนวรรณกรรมยืนยัน (Confirm Literature)** เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยควรจะมีการค้นหาคำความรู้ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมายืนยันหรือมาสนับสนุนกรอบแนวคิดการวิจัยที่ถูกร่างขึ้นมา โดยอาศัยวิธีคิดแบบปฏิโลมวิจัย หรือ ยุทธวิธีการคิดแบบย้อนกลับ (Work Backwards) ซึ่งดำเนินการเช่นเดียวกันกับขั้นตอนการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยด้วยวิธีการคิดเชิงเหตุผล (Rational Thinking)

กล่าวโดยสรุปการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยด้วยวิธีการจัดการความรู้ (Knowledge Management) โดยหลักการนำเอาความรู้ประเภท Tacit Knowledge เข้าสู่กระบวนการกลั่นกรอง อย่างไรก็ตามวิธีการกลั่นกรองความรู้ได้ดีที่สุด คือ ใช้กระบวนการวิจัยเข้าไปกลั่นกรอง ซึ่งวิธีการนี้ให้ความสำคัญกับผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งออกมาในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งเป็นทางการและ ไม่เป็นทางการ แล้วทำการสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย สุดท้ายเพื่อให้กรอบแนวคิดเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปให้ทำการทบทวนวรรณกรรมยืนยันกรอบแนวคิดการวิจัยเป็นลำดับสุดท้าย

5. วิธีการบูรณาการอย่างลงตัว (Integrated Concept)

รูปแบบการบูรณาการอย่างลงตัวนี้ ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการออกแบบกรอบแนวคิดที่ตีมาจาก เป็นการผสมผสานรูปแบบวิธีคิดทุกอย่างอย่างลงตัวที่สุด ซึ่งถือว่าเป็นกรอบแนวคิด ที่ผ่านกระบวนการทุกรูปแบบ โดยเริ่มของการออกแบบแนวคิดการวิจัยเริ่มที่ตัวผู้วิจัยซึ่งสนใจเรื่องอะไร มีสมมติฐานในใจว่าอย่างไร จะออกแบบ วิธีการอย่างไร ตามด้วยการค้นหากรอบแนวคิด และตัวแปรเชิงพื้นที่หรืออาศัยทฤษฎีจากดิน จากนั้นก็ด้วยการ จัดการความรู้จากผู้รู้ จบลงด้วยการทบทวนวรรณกรรมเพื่อเป็นการยืนยันความน่าเชื่อถือ ทั้งนี้วิธีการสร้างกรอบ แนวคิดแบบนี้เหมาะสมกับนักวิจัยที่มีประสบการณ์หรือมีความเชี่ยวชาญทางการวิจัยมาพอสมควร ซึ่งอาจต้องเป็น นักวิจัยที่สามารถมองทะลุระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพเป็นอย่างดี การเริ่มต้นที่ตัวผู้วิจัยเองเป็นการใช้ จินตนาการ (Imagination) อย่างไม่ชอบเขตซึ่งจะทำให้ได้กรอบแนวคิดที่แปลกใหม่ นั้นหมายถึงเมื่อผ่าน กระบวนการวิจัยแล้วองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จะเป็นองค์ความรู้ใหม่อีกอย่างน่าอัศจรรย์ ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 การสร้างกรอบแนวคิดแบบบูรณาการอย่างลงตัว

ขั้นตอนของการบูรณาการอย่างลงตัว มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 Rational Conceptual thinking ขั้นที่ 2 Grounded Theory ขั้นที่ 3 Knowledge Management และ ขั้นที่ 4 Review literature Concept โดยรายละเอียดเป็นดังนี้

ขั้นที่ 1 วิธีการคิดเชิงเหตุผล (Rational Conceptual Thinking) อย่างที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้ว ว่าการเริ่มต้นสร้างกรอบแนวคิดโดยผู้วิจัยเป็นคนเริ่มต้นคิดเองเป็นการเปิดโอกาสจินตนาการอย่างสร้างสรรค์ที่ไร้ ขอบเขตนับว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดี โดยพิจารณาใน 3 ประเด็น คือ (1) สถานะที่เป็นอยู่ (2) ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อ สถานะที่เป็นอยู่ และ (3) ผลที่อาจเกิดขึ้นต่อไปเมื่อสถานะที่เป็นอยู่มันเปลี่ยนแปลง

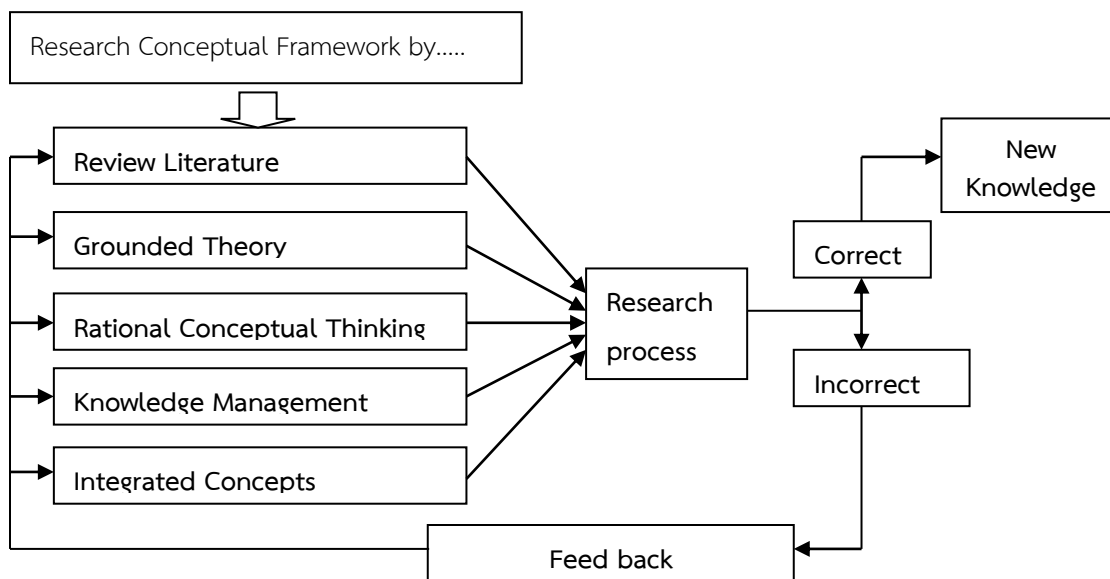
ขั้นที่ 2 ทฤษฎีจากดิน (Grounded Theory) การใช้ทฤษฎีจากดินเข้ามาช่วยลำดับที่สองนี้ เป็น การค้นหาตัวแปรเพิ่มเติมจากที่ผู้วิจัยได้คิดเอง โดยใช้วิธีการศึกษานำร่อง (Pilot Study) ลงพื้นที่วิจัยซึ่งจะพบกับ ปรากฏการณ์จริง ผู้มีส่วนได้เสียจริง (Stakeholder) ฯลฯ ซึ่งจะเป็นสิ่ง/ผู้ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการวิจัยได้ เป็นอย่างดี ถือได้ว่าขั้นนี้เป็นการเสริมความสมบูรณ์ให้กับกรอบแนวคิดการวิจัย เป็นการค้นหาตัวแปรเพิ่มเติม ถือ ว่ากรอบแนวคิดการวิจัยถูกกลั่นกรองมาสองขั้นนับว่าสมบูรณ์ขึ้นมาก

ขั้นที่ 3 การจัดการความรู้ (Knowledge Management) ขั้นตอนนี้้นำกรอบแนวคิดการวิจัยที่ ผ่านทั้งสองกระบวนการแล้วนั้น เข้าแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ที่เกี่ยวกับปัญหาการวิจัย ทำ

การดึงเอาความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวผู้รู้ หรือ Tacit Knowledge จากผู้รู้เข้าเติมเต็มหรือปรับปรุงกรอบแนวคิดการวิจัยให้สมบูรณ์ที่สุด

ขั้นที่ 4 การยืนยันด้วยการทบทวนวรรณกรรม (Review literature Concept) ขั้นตอนสุดท้าย เป็นการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการยืนยัน เติมเต็มและปรับปรุงกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งถือว่าสำคัญมากทีเดียวเนื่องจากเป็นการสร้างการยอมรับว่ากรอบแนวคิดการวิจัยที่สร้างขึ้นมาตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎี

แม้ว่าการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยจะมาจากวิธีการที่แตกต่างกันแต่สุดท้ายกรอบแนวคิดเหล่านี้ก็จะผ่านกระบวนการพิสูจน์ด้วยกระบวนการวิจัย (Research process) และที่ส่ผลลัพท์ (Output) ที่ออกมาจากกระบวนการวิจัยนั้นก็จะกลายเป็นองค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge) อยู่วันยังค่ำนั่นเอง ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 กระบวนการสร้างองค์ความรู้ใหม่จากการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย

บทสรุป

กรอบแนวคิดที่ดีควรจะเป็นกรอบแนวคิดที่ตรงประเด็นในด้านเนื้อหาสาระตัวแปรที่ต้องการศึกษา มีความสอดคล้องกับความสนใจในเรื่องที่วิจัย มีความง่ายและไม่สลับซับซ้อนมาก และควรมีประโยชน์ในเชิงนโยบาย หรือการพัฒนาสังคม ผู้วิจัยจะต้องเขียนแสดงความสัมพันธ์ของแนวคิดในการวิจัยของตนให้ชัดเจน ในขอบเขตของเอกสารและงานวิจัยที่ศึกษา อาจเขียนไว้ท้ายก่อนหน้าส่วนของการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ท้ายบทที่ 1) หรือ ท้ายส่วนของการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ท้ายบทที่ 2) ก็ได้ การนำเสนอกรอบแนวคิดการวิจัย สามารถนำเสนอได้ในหลายรูปแบบ ได้แก่ กรอบแนวคิดเชิงพรรณนา กรอบแนวคิดแบบจำลองหรือฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์ กรอบแนวคิดแบบแผนภาพ และกรอบแนวคิดแบบผสมผสาน เป็นการนำเสนอกรอบแนวคิดที่ใช้รูปแบบมากกว่า 1 รูปแบบเพื่อเพิ่มความชัดเจนของการนำเสนอกรอบแนวคิดให้มากยิ่งขึ้น ดังแสดงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและกรอบแนวคิด

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิชาการฉบับนี้สำเร็จลงด้วยความอนุเคราะห์จาก รองศาสตราจารย์ สมชาย วงศ์เกษม รองศาสตราจารย์ ดร.สมเจตน์ ภูศรี อธิการบดีและอดี้อธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ที่อนุเคราะห์ให้คำปรึกษาแนวทางการเขียนพัฒนาศักยภาพทางวิชาการ กราบขอบพระคุณคุณแม่สีดา และคุณพ่อศิลา เคนาภูมิ บุพการีที่คอยให้กำลังใจผู้เขียนมาโดยตลอด

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ ดวงจิระประภา. (2545). **ยุทธวิธีช่วยคิด**. กรุงเทพฯ: กลุ่มวิจัยและพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้สำนัก
นักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา
- เกษมสิงห์ เพื่องฟู. (2551). **การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)**. [Online] เข้าถึงจาก
<http://www.nb2.go.th/kmcdata/uploadq/120.ppt> [26 สิงหาคม 2551]
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2540). **ระบบการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
แห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- จ่านงค์ ทองประเสริฐ, ศ, ราชบัณฑิต สำนักศิลปกรรม. (2528). **ภาษาไทยไขขาน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพร่
พิทยา.
- เจสสิยา บุรีภักดี. (2541). **การคิดเชิงระบบ**. เพชรบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏเพชรบุรี.
- ติน ปรัชญพฤทธิ์. (2542). **ทฤษฎีองค์การ**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2549). **ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: รัตนไกร.
- ทิตนา แหมมณี. (2545). **วิทยาการด้านการคิด**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).
- บุญดี บุญญาภิลงและคณะ. (2549). **การจัดการความรู้ จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ด
ยูเคชั่น.
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). **การจัดการความรู้: พื้นฐานและการประยุกต์ใช้**. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- พรพรรณ ภูมิภู. (2551). **การคิดเชิงระบบ Systems Thinking**. [Online].
แหล่งที่มา; kmcenter.rid.go.th/kcfd/./Systems%20Thinking%201.doc [21 สิงหาคม 2551]
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2551). **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- _____. (2549). **สารานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต):
Yonisomanasikàra (S.V.2–30; A.I.11–31; It.9.)** กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย.
- ยุทธนา แซ่เตียว. (2548). **การวัด การวิเคราะห์และการจัดการความรู้ สร้างองค์กรอัจฉริยะ**. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: อินโนกราฟฟิกส์.
- รัตน์ะ บัวสนธิ์. (2551). **ปรัชญาวิจัย (Philosophy of Research)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). **พจนานุกรมฉบับภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนา.
- วนิช สุธารัตน์. (2547). **ความคิดและความคิดสร้างสรรค์**. พิมพ์ลักษณ์, กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วานิช มาลัย และอรสา ปานขาว. (2548). **วิธีการศึกษาทางนิเทศศาสตร์**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจารณ์ พานิช. (2548). **การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: ตลาดา พับลิเคชั่น.

- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2553). **เทคนิคการสร้างและการผสมผสานกรอบแนวคิดทางวิชาการ**. (ปรับปรุงล่าสุด วันที่ 5 กรกฎาคม 2553). [Online] เข้าถึงได้
จาก;<http://wiruch.com/articles%20for%20article/article%20technic%20of%20framework%20writing.pdf> [20 มกราคม 2556]
- ศรัณย์ ชูเกียรติ. (2541). “เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการองค์ความรู้” ในองค์กรกลยุทธ์เพื่อความสำเร็จ
ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบัน. จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์. 20 (75) มีนาคม 2541 : 13-22
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2550). **สถิติประยุกต์ สำหรับการวิจัย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
_____, ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์, ดิเรก ศรีสุข. (2551). **การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่
5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). **การวิจัยธุรกิจ Business Research**. กรุงเทพฯ: ดวงกมลสมัย.
- สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. (2550). **การคิดเชิงระบบ**. [Online] เข้าถึงจาก:
<http://www.kamsondeedee.com/school/index.php/chater-002/51-2008-12-13-4-22/09-system-theory?format=pdf> [20 ธันวาคม 2550]
- สมพร พุดตาล เบ็ทซ์. (2546). **แนวทางการศึกษาค้นคว้าและเรียบเรียงรายงานวิชาการ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สัมพันธ์ พันธุ์พฤกษ์. (2556). **มโนคติที่คลาดเคลื่อนทางในวิจัยทางการศึกษา** (Misconnects in educational
research). [Online] เข้าถึงได้จาก;
<http://netra.lpru.ac.th/~phaitoon/Copy%20of%2011RES52/Miscontent.htm> [21 28 มีนาคม
2556]
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2551). **การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)**. [Online] เข้าถึง
จาก http://www.vijai.org/Tool_vijai/12/02.asp [26 สิงหาคม 2551]
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). **ยุทธวิธีช่วยคิดคณิตศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนา
นวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สิริวรรณ (นามปากกา). (2548). **อนัตตากับชีวิตที่ทันสมัย**. กรุงเทพฯ: ตลาดา พับลิเคชั่น.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2546). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: เพื่องฟ้า พรินต์ติ้ง.
_____. (2550). **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- อภิชัย พันธเสน. (2544). **พุทธเศรษฐศาสตร์: วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่างๆ**.
(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์,
- Bertalanffy, L.V. (1968). **General System Theory: Foundations, Development, Applications**.
New York: George Braziller.
- Emory, S. Bogardus. (1926). **The New Social Research**. Los Angeles: Jesse Ray Miller.
- Firestone, Joseph M. and McElroy, Mark W. (2003). **Key Issues in the New Knowledge
Management**. Burlington: Executive Information System.
- Freeman, J. B. (1988). **Thinking Logically Basic Concepts for Reasoning**. New Jersey: Prentice Hall.
- Gagne, R. M. (1977). **The Conditions of Learning and Theory of Instruction**. New York: Holt
Rinchart and Winstin.

Jayatilleke, K. N. (2532). **The Buddhist Theory of Causality**; จินดา จันท์แก้ว แปล. พุทธภาษิต.

กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยพุทธวิทยา

Kerlinger, F.N., (2000). **Foundations of Behavioral Research**. 4th ed. U.S.A.: Thomson Learning.

Neuman, W. Lawrence. (2003). **Social Research Methods. Qualitative and Quantitative Approaches**. Fifth Edition. Boston: Allyn and Bacon.

Schermerhorn, John R. Jr., James G. Hunt and Richard N. Osborn. (2000). **Organization Behavior**. 7th ed USA: John Wiley & Sons, Inc.,

Siegel, Harvey. (1988). **Educating Reason: Rationality, Critical Thinking, and Education**. London: Routledge.

Tiwana, Amrit. (2000). **the knowledge management toolkit: practical techniques for building a knowledge management system**. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Walker, L.O. & Avant, K.C. (1995). **Strategies for Theory Construction in Nursing**. Norwalk, Connecticut: Appleton & Lange.

Wiersma, W. (2000). **Research methods in education: An introduction**. Needham Heights, MA: A. Pearson.

Williams & Wilkons. Meleis, A.I. (2007). **Theoretical nursing: Development and Progress**. 4th ed. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkons.